

SELAMİ DEMİRALP
Peyzaj Mimarı
sdemiralp@promim.com
<http://www.promim.com>

PEYZAJ MİMARLIĞI AÇISINDAN “KENTSEL TASARIM PROJE YARIŞMALARINA” TARİHSEL ve ELEŞTİREL YAKLAŞIM

GİRİŞ

1980 li yıllardan itibaren, Kentsel Tasarım ağırlıklı proje yarışmaları gerek kapsamı, gerekse yarışmaya çıkartılış biçimleriyle tasarım disiplinleri arasında, yıllardan beri süregelen tartışmalara ve sahiplenme karmaşalarına neden olmuştur. Yöntem açısından düzenlemeler yapılmadığı sürece, olmaya da devam edecektir.

Günümüzde proje yarışmaları, genelde iki yönetmelik doğrultusunda hazırlanmaktadır. Bunlardan biri Mimarlar Odası'nın, diğeri de Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın “yarışmalar yönetmeliği”dir. Günümüze varan süreçte, işin genel sahibi yalnızca mimarlar odası ve onun temsil ettiği mimarlar idi. Sahiplenme dürtüsü ve mesleki şövenizm yüzünden, açılan proje yarışmalarının büyük bölümünü açık alanların tasarımı teşkil etmesine, ya da bir planlama süreci ağırlıkta olmasına rağmen yarışmaya katılabilme temel koşulu TMMOB Mimarlar Odası üyesi olmaktan geçmekte idi. Günümüze kadar bu koşul her fırsatta devam ettirilmiştir.

Kentsel Tasarım proje yarışmaları, bir organizasyon projesidir. Genel tasarım disiplinleri (mimarlık, şehir planlama, peyzaj mimarlığı) başta olmak üzere, işin konusuna göre diğer disiplinlerin de yer alması gerektiği, tartışma platformlarında ortaya çıkan gerçeklerdendir. Bu doğrultuda, mesleki temsil yeterliliği bulunan, yani ilgili meslek odasına kayıtlı bulunan Mimar, Şehir Plancı, Peyzaj Mimarı, her koşulda proje yarışmalarına özgürce katılabilmeli ve “ekip başı” olabilmelidir.

Bu durum, disiplinler arası iletişimin ve paylaşımın bir göstergesi olmalıdır. Ne yazık ki durum tam tersidir. Özellikle Mimarlar Odası bünyesinde hazırlanan Planlama ve Kentsel Tasarım Proje Yarışmaları'nda, Peyzaj Mimarı ve Şehir Plancılarına da “ekip başı” olabilme yeterliliği öngörülmemeye çalışılmaktadır. Bunun altında yatan düşüncelerin, gereksiz paranoyatif kaygıların olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Halbuki proje yarışmalarında amaç, çağın gerektirdiği teknolojik atılımları yakalayıp, özgün tasarım ve özgür irade ile kısıtlayıcı koşulları maximum düzeyde aşmış bir konsensus sağlanması, toplumun her kesimini memnun etmeye çalışan yaratıcı fikirlerin desteklenmesidir. Doğal bir sonuç olarak da, yaratıcı düşüncelerin ödüllendirilmesidir.

Proje yarışmalarında en iyi sonucu elde etmek arzu ediliyorsa, ilgili meslek disiplinlerinin katılımının engellenmesi ya da caydırıcı davranışlara girişilmesi, tasarım disiplinleri arasında karmaşaya yol açmaktadır.

SÜREC

Kentsel Tasarım yarışmalarının gündemdeki yerini almaya başladığı 1980 li yılların sonundan itibaren ne gibi olayların yaşandığını örnekleriyle açarsak; 1988 yılında yarışmaya çıkartılan “Gaziantep 100. yıl Atatürk Kültür Parkı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması” nda, jüride bir Peyzaj Mimarının olmasına rağmen ödül kazanmış bir projenin, sırf “yergörme belgesi”ni Peyzaj Mimarı almış olduğu gerekçesiyle diskalifiye edildiği, yine bir başka projenin de “ekip başı” bir Peyzaj Mimarı olduğu gerekçesiyle yarışma dışı bırakılması yaşanmış gerçeklerdendir.

Takip eden yıllarda açılan “İstanbul Üsküdar meydanı ve Çevresi Proje Yarışması”, “İstanbul Beşiktaş Meydanı ve Çevresi Proje Yarışması”, “Antalya Kalekapısı ve Çevresi Proje Yarışması”, “Ankara Kent Girişleri Kentsel Tasarım Proje Yarışmaları”, “Ankara Kent Omurgası Kuzey Bölümü Kentsel Tasarım Proje Yarışması”, “Ankara Merkezi İş Alanı-MİA Kentsel Tasarım Proje Yarışması” vb. Proje Yarışmalarında, yarışmayı hazırlayanlar tarafından Peyzaj Mimarlarına “Ekip Baş” olma yeterliliği öngörülmemiştir.

90 lı yılların ortalarına geldiğimizde ilk olarak “Antalya Cumhuriyet Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması”nda TMMOB ne üye herkezin katılabildiği ve ekip başı olabildiği bir yarışma açılmıştır. Bunu, “Gelibolu Yarımadası Barış Parkı Uluslararası Proje ve Fikir Yarışması” izlemiştir.

90 lı yılların sonunda ise eski hastalık nüksetmiş, bazı Kentsel Tasarım Proje Yarışmalarında ne Peyzaj Mimarı, ne de Şehir Plancıları ekip başı olamamışlardır. Yeni binyıla girdiğimiz günlerde ise, hâlâ aynı tutum devam ettirilmek istenmiştir.

2000 yılında yarışmaya açılan “İstanbul, Kadıköy Meydanı – Haydarpaşa - Harem Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması” nda da benzer durumlar söz konusudur. Aynı tarihlerde açılan “Bursa Kültürpark ve Çevresi Planlama ve Tasarım Yarışması” duyurusu ise, Peyzaj Mimarlığı meslek disiplininin günümüz Türkiye’sinde diğer disiplinler tarafından *nasıl algılandığının kavranması* açısından tam bir “belgesel nitelik” taşımaktadır. Bu duyuruda;

Bursa-Kültürpark ve çevresinin planlama ve tasarımı, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından, "Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Mühendislik ve Mimarlık Proje Yarışmaları Yönetmeliği" kuralları çerçevesinde serbest, ulusal ve tek kademeli olarak yarışmaya çıkartılmıştır. Yarışmaya, TMMOB'nin ilgili meslek odalarına kayıtlı en az bir Mimar, bir Şehir Plancısı ve bir Peyzaj Mimarından oluşan ekipler katılabilirler. Ekip başının Şehir Plancısı ve/veya Mimar olması gerekmektedir. denilmekte ve bu, Peyzaj Mimarlığı meslek disiplininin 3. binyılda, ülkemizde hangi aşamada olduğunun ve nasıl bir değer verildiğinin acı bir göstergesidir. Daha sonra

tepkilerimiz üzerine, yarışmaya çıkartanlar tarafından bu yanlıştan dönülmüş ve Peyzaj Mimarı da(!) ekip başı olabilir ibaresi eklenmiştir.

Son oniki yıldaki genel duruma Peyzaj Mimarlığı açısından bakarsak, fazla bir şeylerin değişmediğini görmekteyiz.

Ne mutlu ki, 2001 yılında açılan bir proje yarışması olan “Ankara-Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi, Bölge Parkı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım ve Peyzaj Proje Yarışması”nın duyurusunda;

*Ankara-Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planında "Bölge Parkı" olarak gösterilen 4 parsel ile doğusundaki Gölbaşı Belediyesine ait alana, batısındaki park alanına ve yakın çevresine ilişkin peyzaj mimarlığı, şehircilik, mimarlık ve altyapı çözümlerini içeren projelerin elde edilmesi işi, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı tarafından öncelikle "Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Mühendislik ve Mimarlık Proje Yarışma Yönetmeliği" esasları çerçevesinde, "TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Mühendislik Şehircilik ve Kentsel Tasarım Proje Yarışmaları Yönetmeliği" de gözönüne alınarak serbest, ulusal ve tek kademeli olarak yarışmaya çıkartılmıştır. Yarışmaya, TMMOB'nin ilgili meslek odasına kayıtlı Peyzaj Mimarları, Şehir Plancıları ve Mimarlar katılabilirler. **Ekip başının Peyzaj Mimarı, Şehir Plancısı ya da Mimar olması gerekmektedir.** denilmektedir. Bu konuda özel çabası olan meslektaşlarımızı kutlamamız gerekir.*

Yine 2001 yılında yarışmaya çıkartılan Uluslararası nitelikte bir yarışma olan “İzmir-Liman Bölgesi Kentsel Tasarım Uluslararası Fikir Yarışması”nda ise Peyzaj Mimarı'na Ekip Başına yeterliliği öngörülmemiştir.

2002 yılında yarışmaya çıkartılan “Ankara Kuşlukpark ve Yakın Çevresi Proje Yarışması”, “Antalya Tarihsel Karaalioğlu Parkı Belediye Binası ve Çevresi Kentsel Tasarım ve Koruma Proje Yarışması”, “Ankara Kentsel Mekanlar ve Cepheler Tasarım Projesi 1-Doğukent”, “Ankara 50. Yıl Parkı ve Şehitler Anıtı Kompleksi Proje Yarışması” ve bu yıl yarışmaya açılan “Ankara-Osmanlı İmparatorluğunun 700. Kuruluş Yıldönümü Anıt Kompleksi ve Parkı Proje Yarışması”nda Peyzaj Mimarı'na Ekip Başına olabilme ve ekip içinde zorunlu bulunma şartı getirilmiştir.

Artık genele baktığımızda son birkaç yılda, Peyzaj Mimarlığının varlığının tescili olarak ele alabileceğimiz, proje yarışmalarına ekip başı olarak katılabilme devrinin başladığını görebilmekteyiz. Bu olgu için uzun bir varoluş süreci geçmiştir. Bu süreçte kendini ve mesleki yeteneğini gösterebilme özgüvenine sahip ve bir varoluş savaşımında bulunan meslektaşlarımızın, değerlerini bilmemizde büyük fayda vardır.

SONUÇ

Yakın geçmişte yaşanmış bu olayların, Peyzaj Mimarlığı meslek disiplininin diğer tasarım grupları açısından “varlığının ve yeterliliğinin” kabullenilebilmesi sancılarını oluşturduğu bir varsayım değildir. Böyle bir oluşumun

gerçekliği, organize olmaktan ve dayanışmadan geçmektedir. Diğer disiplinler ile, bir platform oluşturulmalı ve işlevsel çözümler üretme yoluna gidilmelidir.

Kentsel Tasarım proje yarışmalarında amaç en doğru çözümlü yakalamak ise, katılımın yüksek tutulması gerektiği gerçeğinden yola çıkarak mesleki ayrımcılık yapılması yerine serbest katılımın teşvik edilmesi, daha tutarlı bir yaklaşım olacaktır. Bu tür yarışmalara girecek ya da ekip başı olabilecek kapasiteye sahip bir Peyzaj Mimarı, mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri ve tecrübeye ulaşmış, ürettiği projeler bilimsel verilere dayanan ve genelde kendini kanıtlamış, mesleki temsil yeteneğine sahip kişiler olacaktır. Bu, diğer tasarım disiplinleri için de geçerlidir.

Yarınımızda, Kentsel Tasarım Proje Yarışmalarında mesleki ayrımcılığın yerini sağlam bir konsensusun oluşturduğu tasarım serbestliğine ulaşmak, Peyzaj Mimarlığı açısından bir öngörü ve hedef olmalıdır. Bu olgu, saygın bir disiplin olmanın yadsınamaz bir sürecini teşkil edecektir.

SELAMİ DEMİRALP

Peyzaj Mimarı